

KIERKEGAARD

Les tres categories

L'existència: designa la realitat concreta de cada home, no de l'home en general. Existir és sempre ser individu. L'existència té que veure també amb l'actualització d'una essència, però ja no es refereix al simple fet d'existir, comú a l'home i als ens no humans, sinó que el seu sentit es redueix a l'humà. L'existència designa la manera de ser de l'home que viu apassionadament en tensió cap a sí mateix, en un esforç constant d'autorealització.

Defineix l'existència com una relació que es relaciona amb sí mateixa o, com allò que en la relació fa que la relació es relacioni amb sí mateixa. Sortir del cercle no és possible ja que estem compromesos amb nosaltres mateixos i no jugar-se el tipus és també jugar-se'l.

Referir-se activament a sí mateix és fer-se a sí mateix. Existir significa estar en el temps. En tant que estem en el temps, estem continuament enfront de noves possibilitats. En aquest sentit l'existència no pot comprendre's mai del tot a sí mateixa, ja que no li és possible adoptar la posició del contemplador que mira cap enrera. L'existència demana ser compresa retrospectivament, però s'ha d'existir cap endavant. D'aquí ve la importància de la repetició. Allò que s'ha conquerit en el passat, té només per al futur un valor possible, a no ser que es porti de nou a la realitat, és a dir, que es repeteixi com a possibilitat.

Sóm allò que en cada cas decidim de ser. Per això l'existència pressuposa la decisió amb la que l'home pren íntegrament el seu ser en les seves mans. Ara bé, la decisió és sempre decisió entre diverses possibilitats de les quals només se'n pot escollir una. Però si l'home no escull allò que li correspon en el moment precís, uns altres escolliran per ell i així s'haurà perdut. Aquí hi ha l'alternativa entre això o allò. Aquesta alternativa és el nucli íntim de la persona, empeny l'home cap a una decisió que, lluny de consistir en un estat durader, ha de repetir-se a cada instant. Només hi ha un instant per a cada decisió, no hi ha temps per hipòtesis. La decisió arrenca l'home del temporal i l'inserta en l'etern, ja que la seva elecció l'acompana sempre. La lliberta crea definitivitat, i per això, eternitat. Serem eternament allò que ara decidim ser. Decidir a cada instant una eternitat, he aquí la grandesa de l'home. La grandesa no consisteix en això o en allò, sinó en ser un mateix, en triar-se.

La subjectivitat: pensar i existir van sempre junts, ja que l'home que existeix és un home que pensa. Però el pensar del subjecte existent no és el pensament objectiu del filòsof que, en les seves abstraccions, s'oblida de sí mateix, sinó pensament subjectiu, reflexió sobre el moviment de la seva pròpia existència. La tasca del pensador subjectiu rau en comprendre's a sí mateix en l'existència. El pensament abstracte no para de parlar de la contradicció i del progrés immanent que es dona en ella, però, en abstraure's de l'existència i de l'existent, suprimeix la dificultat i la contradicció. El pensador subjectiu, però, és un existent i a la vegada un pensador; no s'abstrau de l'existència o de la contradicció sinó que està en elles però, amb tot, ha de pensar.

Vegem que vol dir la fórmula la veritat és la subjectivitat. L'important no és conèixer la veritat, sinó reconèixer-la i apropiars-la personalment. No hi ha veritat sinó quan hi ha veritat per a mi, quan jo amb la meua subjectivitat estic en la veritat, me la faig meua i la visc apassionadament. Així, abans de preguntar per la veritat, el subjecte s'ha de preguntar per la seva relació cap a la veritat. A diferència del pensador objectiu que només reflexiona sobre la veritat, el pensador subjectiu reflexiona doblement: primer sobre la veritat i després sobre la relació cap a ella en la que es troba. El pensador subjectiu reconeix que no pot atrapar la veritat objectiva, precisament perquè ell és un subjecte. L'únic que pot fer és tendir-hi. Si la veritat només es dona en la forma de tendir-hi, aleshores el que vertaderament importa en la relació subjectiva cap a la veritat no és tant la veritat en la seva objectivitat, sinó el *mode* com el subjecte s'hi relaciona.

El tendir com a tendir, és l'única manera que l'home, com a subjecte existent, està en la veritat.

L'individu: autorealització de l'existència i autoapropiació de la veritat són accions de l'individu singular. El primat de l'existència i de la subjectivitat culminen en el primat de la individualitat. Ser individu és el més propi i peculiar de cada home, el destí del qual és el de no ser com cap dels altres, sinó de posseri cadascú la seva pròpia personalitat irrepètible i única. Per això cada home té un valor infinit davant de Déu. Només en el gènere humà l'individu és més alt que el gènere. Per això l'individual és la categoria de l'esperit, del despertar espiritual. Esdevenir esperit és esdevenir individu singular.

En la categoria d'individu rau, en efecte, la causa de l'existència contra la multitud: si la multitud pot passar pel desfilader de la individualitat, està salvada. Com a individu s'està sol en el món, només en presència de Déu i per cert que aleshores no li costarà la obediència. I en aquest vèrtex hi pot arribar tot home. L'individual és la decisiva categoria cristiana.

Els tres estadis en el camí de la vida

Però com s'arriba a ser individu?, que és el mateix que dir: com s'arriba a ser cristià?

Estadi estètic: és la forma de vida de l'home que es regeix per la impressió sensible. L'esteta és l'home que viu a flor de pell, el caçador de sensacions que busca la immediatesa, l'instant fugicè i irrepètible en allò que té d'interessant o de plaer, l'hedonista que ordena la seva existència al plaer i al gaudi en tota la infinita gama de possibilitats, des del gaudi de la vida fins al gaudi de sí mateix. L'estadi d'ànim que caracteritza l'estadi estètic és la desesperació.

Defineix allò estètic en l'home com allò pel qual ell és immediatament allò que és, en contraposició a allò ètic que és aquell pel qual l'home arriba a ser allò que arriba a ser. El que viu estèticament no esdevé: es desenvolupa amb necessitat i no amb llibertat. La seva ànima és com un terreny on floreixen tota classe de plantes: totes hi tenen el mateix dret a desenvolupar-s'hi. En la seva elecció no hi ha diferències absolutes: el bé i el mal, sinó només relatives: el més i el menys. Si hi ha desenvolupament en l'home estètic, és semblant al de la planta: encara que l'individu es transformi, es transforma en allò que ja és.

L'esteta és en el fons un desgraciat. Viu en l'instant, buscant anisotament una sensació que se li escapi, deixant-lo sempre buit. Tot està suprimit, excepte el present. En el fons ronda la desesperació. I cal adonar-se de la desesperació i desesperar de veritat. La desesperació posa en joc tota la persona, no només la intel·ligència. Quan es desespera de veritat, se sobrepassa la desesperació. I desesperant-se així un s'escull de nou.

Estadi ètic: l'esfera ètica neix amb aquesta elecció. En la vida ètica l'home entra en contacte amb allò general i renuncia a ser una excepció. Ja no va com abans a la caça d'experiències i de sensacions, sinó que ordena la seva vida a l'acompliment del deure.

A diferència de l'home estètic que era allò que era, l'home ètic no es sinó que esdevé. En la seva personalitat hi ha una diferència absoluta, la que existeix entre el bé i el mal, i sap que ha d'anar cap al bé. Per això l'elecció està en el centre de l'existència ètica. I aquí allò que més importa no és tant escollir allò just com la passió i energia amb la que s'escull: l'elecció mateixa, aquest baptisme de voluntat per la qual s'incorpora a l'ètica. L'estètica no era el mal, sinó la indiferència: l'elecció consueix l'ètica.

A l'estadi ètic s'incorpora la repetició. És estètic canviar d'impressions i buscar estats d'ànim sempre nous i canviants; és ètic tornar amb fidelitat i de tot cor a la mateixa cosa. La repetició no només té un paper en la gènesi de la decisió, sinó que intervé també en el pas de la decisió a l'acció. En la decisió he anticipat una acció possible, una acció ideal; però aleshores allò que importa és veure si puc convertir allò possible en realitat, ja que la realitat no és més que una repetició d'allò contingut en la possibilitat. La repetició intervé un

altre cop quan he executat victoriosament la meua decisió. El caràcter no consisteix tant en vèncer com en sostenir-se després d'haver vençut, en mantenir-se en el caràcter. K. contraposa la repetició amb l'esperança i el record. Qui s'accontenta amb esperar és un covard; qui només vol recordar és sensual; però qui estima la repetició és un home; i quan més profundament ha sabut portar-la a la lluita, tant més profundament home és.

Per la vida ètica l'home s'escull a sí mateix i per la seva elecció no pot renunciar a res d'allò que ell ha arribat a ser, ni tan sols els aspectes més foscos que tingui. En reconèixe'ls, aquests aspectes, s'arrepenteix. L'arrepentiment és l'última paraula de l'existència ètica, però també la prova de la seva insuficiència i per això de la necessitat d'un nou estadi: el religiós.

La ètica és allò general: integració de l'individu a allò universal, traducció de la interioritat en termes exteriors. Però això no és sempre possible. Existeix una interioritat irreductible a la exterioritat, existeix el secret, existeix la vocació personal, una crida a allò estrictament individual, que col·loca a l'home per sobre de l'estadi ètic. Per tant, la moral no és l'absolut, com en Kant. L'únic absolut és Déu, però només s'hi pot estar al davant individualment.

Estadi religiós: la categoria central de l'estadi religiós és estar davant de Déu. Estar davant de Déu és deixar que ell sigui la meua mesura. Allò religiós es distingeix de l'ètic en el fet que, en l'ètic, l'individu només hi té a veure amb la seva realitat, mentres que aquí és requerit per una altra realitat que no la seva. Surt així el problema de la relació entre finitud i infinitut, entre el fi absolut que és Déu i els fins relatius que es donen en el món.

L'autèntica religiositat és un Déu singular que parla a l'home singular, no a la humanitat en general, sinó a aquest home concret, irrepetible, insubstituïble i únic. Es dona així un diàleg misteriós entre Déu i l'home. La crida de Déu es dona a cada instant i és la expressió del diàleg creador pel qual Déu crida continuament a l'home a l'existència. En estricta correspondència, la resposta de l'home ha de ser també actual, ha de realitzar-se a cada instant, en un continu obrir-se a la crida de Déu. El camí de la interioritat s'ha consumat: l'home s'ha convertit en un existent decidit i lliure, arrelat subjectivament en aquella veritat per la que es pot morir i viure, fet decididament un individu que viu des de la seva més pregonera intimitat en la presència de Déu.

De l'angoixa a la fe

El trànsit d'un estadi a l'altre es dona pel camí de l'angoixa i la desesperació. Però aquest trànsit no és teòretic sinó vital. És una commoció existencial que arranca l'home violentament del món aparentment sòlid i el col·loca solitàriament davant de la seva pròpia possibilitat i elecció lliure. Aquest és l'estat peculiar de l'angoixa, que no és el mateix que la por. La por surt davant del perill de perdre un bé particular i concret. Però en l'angoixa no és quelcom concret que està amenaçat, sinó que és la totalitat de l'home, la seva mateixa existència es manifesta com exposada al no-res. L'esperit lliure un combat estrany en el que no hi ha res contra què lluitar. El llenguatge corrent diu angoixar-se per res, molt encertadament. No era res, però era l'home sencer el que s'angoixava.

L'angoixa s'explica per la possibilitat i per la llibertat. No es refereix a res en concret: és el pur sentiment de la possibilitat. L'angoixa està lligada a allò que l'individu no és però pot arribar a ser. Per això només apareix davant del futur i no davant del passat. Allò possible correspon íntegrament al futur. Allò possible és per a la llibertat allò futur i allò futur és per al temps allò possible. A ambdues coses correspon en la vida individual l'angoixa.

Com a sentiment de la pura possibilitat l'angoixa es relaciona també amb la llibertat. L'angoixa és la possibilitat de la llibertat, és la realitat de la llibertat en tant que possibilitat enfront a la possibilitat.

Però tan cert com l'home s'angoixa és el fet que l'angoixa fa a l'home. Una bèstia o un àngel no s'angoixen,

però l'home és una síntesis, de bèstia i àngel, i per això pot angoixar-se. És més, quan més s'angoixa l'home, més perfecte és.

Així, l'angoixa rau en el fet que l'home, com a llibertat finita, es troba davant d'un haver de ser que és incapaç de realitzar. En comptes de poder començar a cada instant allò que la ètica li demana, l'home es troba en la situació de no poder començar, es relaciona amb sí mateix com a impossibilitat. En l'angoixa la llibertat s'experimenta com a llibertat lligada. Així, només es pot obrir des de la pròpia impotència, saltar enfront de l'angoixa que se sent davant del salt, perquè aquesta impotència i aquest salt, encara que no ho puguem experimentar amb anterioritat, estan sostinguts per la gràcia de Déu que allibera la llibertat per a l'acció.

L'angoixa aïlla. Mai està l'home més sol que quan s'angoixa. I aquí està la funció positiva de l'angoixa. En commoure l'home violentament en el seu ser, en destrui en ell la il·lusió d'allò finit, en posar-lo enfront dels seus límits, l'empeny cap al salt desesperat de la fe. L'angoixa es manifesta en la seva funció positiva de camí cap a la fe.

parla del doble moviment de la fe: el moviment de l'infinit i el moviment del finit, o la resignació infinita per la qual l'home ho sacrifica tot a Déu i l'impossible possible pel qual Déu li torna tot a l'home. K. Posa l'exemple del cavaller enamorat d'una princesa. Però és un amor impossible, i el cavaller ho sap. Però no renuncia al seu amor, encara que el faci desgraciat, perquè és un amor autèntic. No oblida res, el seu record és el seu dolor. Però es cura quan es resigna, i això el reconcilia amb la vida. El seu amor per la princesa pren ara un caràcter religiós, un amor Etern, que tot i que no li dona la princesa, li dona la pau, sota la consciència de la legitimitat del seu amor que ja res ni ningú podrà arrencar-li.

Però la resignació infinita no és encara la fe, manca un altre moviment, el moviment d'allò finit que li permet recuperar, en virtut de la fe, allò mateix a què havia renunciat. Una vegada el cavaller a renunciat infinitament al seu amor i troba la pau, s'esdevé el miracle. A pesar de tot es diu: crec que encara puc obtenir allò que estimo, encara que sigui per la força de l'absurd, ja que per Déu res no és impossible. Però la fe no espera només en el més enllà sinó també en aquest món, encara que no per la força de la raó sinó de l'absurd. La fe és la victòria que venç l'angoixa.

La fe es realitza en cada instant. Creure no significa tenir de pas la certesa de l'absolut, sinó tenir-la a cada instant. La verdadera dimensió de la fe és el present. Aquest caràcter existencial de la fe és la contemporaneïtat. Arribar a ser cristià és fer-se contemporani de Crist. Poc importa que Crist hagi viscut al segle I: no per això estava més aprop dels seus contemporanis del que pugui estar-ho ara de l'autèntic creient.

La fe substitueix la desesperació per l'esperança i l'angoixa per l'esperança en Déu, però porta a l'home més enllà de la raó i de tota possibilitat de comprensió. L'home s'entrega a Déu i rep d'ell aquell impossible possible que el món li nega, però que ell desitja amb tota la força del seu ser; una passió que el retorna al fons de sí mateix, on no pot fer-se comprendre, però on viu la seva certesa íntima amb una energia i convicció tals que l'espectacle del món no li pot prendre.